SESSIEOVERZICHT DONDERDAG EN VRIJDAG SPRINGTIJ 2023

Programma	Dag	Tijd	Titel sessie	Omschrijving sessie	Inspiratoren	Moderator
1. Cluster Plek (vrije keuze)	2. Donderdag	11.00-13.00	**Transitieperikelen 1: Het terrein verkennen**	Bij elk programma of plan dat in de leefomgeving plaatsvindt, spelen er andere thema's dan waar het project over gaat. Die thema's kunnen gaan over de ondergrond, de gebouwen, sociale vraagstukken of overige plannen. Maar hoe moet je hier eigenlijk naar kijken? We nemen een vierkante kilometer in de regio Rotterdam als uitgangspunt. In deze werksessie gaan we de gelaagdheid ontrafelen: welke lagen zien we, welke perspectieven zijn er, welke opgaven? En wat betekent dat voor elk project in de leefomgeving?	Petra de Groene (gemeente Rotterdam Stadsontwikkeling), Erik van der Schans (Port of Rotterdam)	Pepijn Nicolas (youfacilitate)
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Op zoek naar spanning**	In deze eerste van 4 sessies 'Met Toekomstvisie naar de Menselijke Maatsessie' staat de spanning tussen de grote nationale visies en de individuele en lokale opgaven en oplossingen centraal. We schetsen hoe 'Mooi Nederland', een programma van BZK, werkt aan een gedeeld beeld van de toekomst en nieuwe concepten voor de inrichting van gebieden. Daarna gaan we met een boerin op Terschelling, een oesterraper op het Wad, met een waterbeherder in het veenweidegebied én met 'Kansen voor de Veenkoloniën' in gesprek. We praten over de uitdagingen waar zij mee worstelen en hoe (rijks-)overheidsbeleid hun toekomst of die van de bewoners beïnvloedt.	Gido ten Dolle (Min. BZK), Renske van Zwol (boerin), Werner Zuurman (oesterraper), Rene van der Most en Roelof Dilling (Kansen voor de Veenkoloniën), Els van Bon (Unie van Waterschappen)	Yolande van der Meulen (Deltares)
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Betrokken bij de Aarde: heeft geo-engineering een rol in klimaatbeleid**	Terwijl klimaatmaatregelen genomen worden, stijgt de uitstoot van broeikasgassen nog steeds. Hoe langer dit voortduurt, hoe extremer de effecten en hoe verstrekkender de maatregelen die nog soelaas kunnen bieden. De uitstoot van broeikasgassen zal naar nul moeten, maar zijn er (tijdelijk) alternatieven? We duiken in de wereld van geoengineering: technische ingrepen in het klimaat. Te lang hebben we zulke grote vragen links laten liggen. Terwijl we deze negeren, gaat de ontwikkeling door. Willen we dit? En zo ja, hoe kies je er dan voor? De aarde roept om onze betrokkenheid. Het antwoord is bepalend voor de plek waar we leven!	Detlef van Vuuren (PBL), Iris de Vries (PBL)	Marloes Gerritsen
	2. Donderdag	11.00-13.00	**De mogelijkheid van verbeelding**	Een inspirerende sessie met Lucas De Man over hoe verbeelding het gesprek over Plek een noodzakelijke diepere laag geeft. De uitdagingen waar we voor staan, moeten we integraal oplossen. We hebben boeren nodig die met bouwers praten, natuurexperts met producenten en waterschappen, beleidsmakers met iedereen en overal is de bodem leidend en het water sturend. Hoe doe je dat? Hoe vind je een taal? Door kunstenaars te vragen om te helpen met waar zij goed in zijn: verbeelding.		Lucas De Man (Company New Heroes)
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Van Algoritmen tot Ecosystemen: Een Verkenning van AI in de duurzame transitie"**	Artificial intelligence (AI) als mogelijkheid zien om ons als mensheid opnieuw uit te vinden. Inzicht krijgen wat de kansen en risico's zijn van AI voor een groenere toekomst. Wat gaan we overlaten aan complexe algoritmen en waar brengen we het terug tot de menselijke maat?	Peter Werkhoven (TNO)	Wim Bartels (Deloitte)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Transitieperikelen 2: Plannen voor een maatschappelijk optimum**	Voor energie zijn dit jaar de contouren van het toekomstig energiesysteem gepresenteerd. Hier komen vooral grote en belangrijke keuzen naar voren, waarvan iedereen de gevolgen gaat merken, niet alleen in wat voor een energie, nieuwe energieprijzen en congestie. Het heeft ook impact op de leefomgeving. Maar wie maken de keuzen? Hoe kunnen we zorgen dat vanuit de dialoog het maatschappelijk optimum wordt gevonden. Wat is er verder nodig om het houvast te bieden dat we zoeken?	Lennert Goemans (Min. EZK) Jan-Paul Dijckmans (Tennet), Maxine Tillij (Min. EZK)	Harm Edens
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Met visie op Nederland naar de menselijke maat**	In deze 2e sessie van Met Toekomstvisie naar de Menselijke Maat, gaan we, met de visie(s) op de toekomst van Nederland als uitgangspunt, op zoek naar handelingsperspectieven voor steden en gebieden. We laten ons inspireren door plannen voor klimaatadaptatie uit Friesland en Zwolle. We leren de uitdagingen kennen van de Polder van Terschelling, de regio Rotterdam, de Langbroekerwetering in Utrecht, de Veenkoloniën, Oostvaardersplassen, de Gelderse Vallei en de Noordzee. Onder leiding van ontwerpend onderzoekers werken we aan gebiedsrecepten, uitgewerkt in ruimtelijke ontwerpen voor deze gebieden. Gido ten Dolle (Mooi Nederland, BZK) en Wouter Veldhuis (Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving) doen live verslag van deze exercitie.	Jan van Rijen (Wetterskip Fryslan); Henk Snel (Gemeente Zwolle), Gido ten Dolle (Min. BZK), Wouter Veldhuis (College van Rijksadviseurs)	Gijs van den Boomen (Kuiper-Compagnons), Michael van Buuren (Wageningen University & Research)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Weer verliefd worden op de plek**	Kunnen we ons scholen in het verbinden met een plek? Waar voel je je thuis? Als je terugkijkt in de tijd, wat waren jouw plekken? Onderzoek en ontdek met welke plek jij je verbonden voelt en hoe je die verbinding kan uiten en voeden. Wat vraagt de plek bovendien van jou en kan je dat geven? Misschien speelde je er vroeger of woon of werk je er nu, de plek roept je, weet jij al welke?	Floris van Alkemade (architect en stedenbouwkundig ontwerper), Marcel Ool (SBB),	Irene Smouter (Bureau &MAES)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**De mogelijkheid van verbeelding**	Een inspirerende sessie met Lucas De Man over hoe verbeelding het gesprek over Plek een noodzakelijke diepere laag geeft. De uitdagingen waar we voor staan moeten we intergraal oplossen. We hebben boeren nodig die met bouwers praten, natuurexperts met producenten en waterschappen, beleidsmakers met iedereen en overal is de bodem leidend en het water sturend. Hoe doe je dat? Hoe vind je een taal?		Lucas De Man (Company New Heroes)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Transitieperikelen 3: Afwegen belangen**	De worsteling van elke bestuurder en projectleider in een transitie: wanneer is een bezwaar zinvol en helpt je verder? Wanneer moet je doorpakken? Via intervisie gaan we in kleine groepen in gesprek over dilemma's, ambities en teleurstellingen.		Eddy Lassche (LABB COLLECTIEF)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Met lokaal initiatief naar nieuw perspectief**	In deze 3e sessie van 'Met Toekomstvisie naar de Menselijke Maat' gaat het om: Hoe komen we tot plannen voor Nederland die aansluiten op de menselijke maat? In deze sessie gaan we op zoek naar een nieuw verhaal voor Nederland. We laten ons inspireren door een lezing over De rechtvaardige stad en door de Klimaatagenda en Watervisie van de Jonge Klimaatbeweging. We zetten inspirerende lokale initiatieven centraal en gaan op zoek naar de normen, waarden en principes waarop ze gebouwd zijn. Op zoek naar het narratief van lokaal initiatief. Met deze narratieven als uitgangspunt ontwikkelen we een (nieuw) concreet perspectief/narratief voor Nederland. We onderzoeken wat er nodig is om inspirerende lokale initiatieven op te schalen naar nationaal niveau.	Wouter Veldhuis (Cra), Dieuwertje Wallaart (de Jonge Klimaatbeweging), Wouter van Zandbrink (Land van Ons), Stan Kerkhofs (Low Tech Campus), Govert Geldolf (Gebiedswaarden Cooperatie), Hanna Lára Pálsdóttir (Min. BZK)	Lilian van den Aarsen (Staf Deltacommissaris), Margot de Cleen (Rijkswaterstaat - WVL)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**De plaats van Plek in de nieuwe economie**	Wat als er niet één economisch systeem is, maar een multiversum aan denkbare economieën, wat is de rol van de Plek daarin? Als plekken relevant zijn voor de maatschappelijk, culturele en geografische opgaven in een bepaalde gemeenschap, dan is de Plek van essentieel bepaling voor een nieuwe economie. Maar wat is Plek eigenlijk in de nieuwe economie? En is Plek wel iets buiten onszelf? Op de laatste ochtend gaan we met zulke vragen alle inzichten van de afgelopen dagen eens goed laten bezinken en landen.	Shinta Oosterwaal	
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**De mogelijkheid van verbeelding**	Een inspirerende sessie met Lucas De Man over hoe verbeelding het gesprek over Plek een noodzakelijke diepere laag geeft. De uitdagingen waar we voor staan moeten we intergraal oplossen. We hebben boeren nodig die met bouwers praten, natuurexperts met producenten en waterschappen, beleidsmakers met iedereen en overal is de bodem leidend en het water sturend. Hoe doe je dat? Hoe vind je een taal? Door kunstenaars te vragen om te helpen met waar zij goed in zijn: verbeelding.	Lucas De Man (Company New Heroes)	
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Dutch politician: don't be a political animal; be a political plant!**	Professor Michael Marder shows us what plant politics is and how it can lead us away from oppositional behavior and bring us to a political system that is more stable and pliable, both cooperative and decentralized, attuned to the places where we live and to their co-inhabitants. Plant philosophy holds the promise of a new political movement which makes us more resilient and shows us a different way of organizing ourselves at all levels of coexistence. With the elections in November fast approaching, Michael can have influence in how we look at the frontrunners of the Dutch political parties.	Micheal Marder (University Basque, Spain)	Harm Edens
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Waddenzee als rechtspersoon**	In deze sessie met Tjeerd de Groot D66 en Jessica den Ouden zullen we de filosofie onderbouwen dan niet alleen mensen maar ook natuur en dieren rechten hebben. Na Spanje willen we ook in Nederland een natuurgebied als rechtspersoon kunnen aanwijzen. Wat is mooier dan onze nationale trots de Waddenzee nu al UNESCO monument als eerste natuurgebied in Nederland een rechtspersoon maken.	Jessica den Outer, Tineke Lambooy Nyenrode Business Universiteit), Jan van de Venis (Ombudsperson for Future Generations), Tjeerd de Groot (Lid Tweede Kamer D66)	
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Transitieperikelen 4: Afbouwen en verduurzamen industrie**	In alle sectoren moeten grote stappen worden gezet om in een echt duurzame toekomst te komen. Wat betekent dat voor de mensen die betrokken zijn? Wat kunnen we leren van de sluiting van de mijnen, het einde van de textielindustrie en andere voorbeelden? Hoe maakt Nederland nu deze plannen? Wat is er nodig om zorgvuldig te verbouwen?	Herm van de Beek (Min. EZK) Kees Vendrik (NKP)	Hans Warmenhoven (EBN)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Met verbeelding naar nieuw perspectief op de menselijke maat**	De laatste sessie van 4 sessies 'Met Toekomstperspectief naar de Menselijke Maat'. Brengt verbeelding ons nieuw perspectief? Hoe doe je dat? Hoe vind je een taal? Door kunstenaars te vragen om te helpen. Deze inspirerende sessie neemt ons mee naar onze verbeelding en een diepere laag in het gesprek over toekomstperspectieven. Lucas De Man werkt aan Possible Landscapes. In deze sessie neemt hij jou mee in hoe verbeelding ons kan helpen het landschap van morgen, vandaag al vorm te geven. We sluiten af met Irene Jansen, Directeur Ruimtelijk Beleid van BZK. We delen onze verbeelding en bespreken dilemma's over toekomstperspectief op menselijke maat.	Irene Jansen, Directeur (Ruimtelijk Beleid BZK)	Lucas De Man (Company New Heroes)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Dekoor workshop**	Dekoor zijn 30 jonge muzikanten, die een passie delen voor close harmony en onlangs twee wereldtitels hebben veroverd in Jazz en Gospel. Als geen ander weten zij mensen met muziek in het hart te raken en in beweging te laten komen. Dekoor nodigt je uit om mee te doen. Mee te luisteren, zingen en in je lijf te zijn. Jezelf waar te nemen in het geheel en ook solist te mogen zijn ingebed in de groep. Om zo goede balans met elkaar iets nieuws te creëren.	Dekoor olv Christopher Mac-Carty	
2. Cluster Samen & Cluster Systeem (vrije keuze)	2. Donderdag	11.00-13.00	**Collectief verlangen naar verandering**	Kunstenaar Arne Hendriks gaat samen met filosoof/bioloog prof. Cor van der Weele (WUR) en schimmel-specialist Marika Groen op zoek naar vormen van tijd en ruimte die het collectieve verlangen naar verandering in woord en daad inspireren. Hoe kunnen we samen de verandering zijn? Hoe kunnen we alvast beginnen te oefenen? Welke concrete stappen kunnen we vandaag zetten en hoe verbind ik mijn individuele stemgeluid met dat van anderen? Door iedereen een bijzonder handgemaakt geschenk aan te bieden, proberen we vanuit levende, smakelijke materie tot gezamelijke antwoorden en acties te komen.	Arne Hendriks, Cor van der Weele (Wageningen University & Research), Marika Groen (Malica ferments)	Arne Hendriks
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Circulariteit in financiële investerings- en risicomodellen**	Circulaire ondernemers vormen de basis van een circulaire economie. Financiering van deze ondernemers is echter nog steeds een grote belemmering voor verdere groei van nieuwe circulaire proposities. Circulair ondernemen brengt nieuwe investerings- en risicomodellen met zich mee. Financiële instellingen hebben als (potentiële) financiers van circulaire ondernemers een cruciale rol in de transitie naar een circulaire economie. Tijdens de sessie gaan we de vraag beantwoorden hoe het integreren van circulaire kansen en lineaire risico's in investerings- en risicomodellen ons gaat helpen in de transitie naar een circulaire economie.	Sander van Wijk (ABN Amro), Mark Overman (Min. I&W), Tessa Eerenberg (Rabobank), Wiebe Abma (Susphos)	Jeroen van Muiswinkel
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Leiderschap: Innerlijke gids**	We weten best dat als we klimaatverandering binnen de perken willen houden, we op een andere manier moeten gaan produceren, consumeren en verdelen. Elke dag komen we voor besluiten te staan die kunnen bijdragen of niet. Wanneer ben je in staat ongemakkelijke besluiten te nemen en wat helpt je daarbij? We gebruiken de Inner Development Goals (IDG's) als raamwerk en als persoonlijk leiderschapsgids. De IDG's bieden een raamwerk van transitievaardigheden die helpend zijn in het vinden van ruimte voor keuzes die impact hebben.	Erica Harpe (IDG NL), Sandra Pellegrom (Min. BuZa)	
	2. Donderdag	11.00-13.00	**Van Algoritmen tot Ecosystemen: Een Verkenning van AI in de duurzame transitie**	Artificial intelligence (AI) als mogelijkheid zien om ons als mensheid opnieuw uit te vinden. Inzicht krijgen wat de kansen en risico's zijn van AI voor een groenere toekomst. Wat gaan we overlaten aan complexe algoritmen en waar brengen we het terug tot de menselijke maat?	Peter Werkhoven (TNO)	Wim Bartels (Deloitte)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**De gewenste toekomst hier en nu**	Onze gewenste toekomst is hier en nu! Alles wat wij nu denken, voelen en doen is de toekomst. Hoe zorgen wij ervoor dat wij de toekomst sterker in het hier en nu voelen zonder te ervaren dat het 'ver weg' is? Tijdens deze sessie transformeren wij onze band met de toekomst en staan wij stil bij wat wij nu kunnen doen om een gewenste toekomst voor allen te realiseren.	Elise van den Berg (Stichting Think Big Act Now), Mark Kauw (Stichting Think Big Act Now), Maarten van Aalst (KNMI), Philip van der Kolk (Frisse Blikken, Groene Vloot)	
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Het Samen in de Samenleving**	Er is een groeiende behoefte om anders samen te leven in de samenleving. We struikelen van crisis naar crisis. Of dit nu de klimaatcrisis, stikstofcrisis, energiearmoede, toenemende polarisatie, of oorlog en conflict is, het ongemak hierover neemt toe. De behoefte aan een 'anders samen', een anders samenleven in de samenleving groeit. Maar hoe geef je invulling aan dat 'anders samen'? Met Jessica den Outer, Savriël Dillingh en Monique Grooten gaan we opzoek en bieden we verschillende vensters op het samen. We gaan in op 'samen en de natuur', samen en de verhouding individu en collectief en als derde welke kritische vragen hebben we onszelf te blijven stellen over samen leven? In deze sessie wordt je denken en handelen over samen leven in de samenleving op scherp gezet. Hiermee ontstaat een perspectief op 'anders samen te leven' in de samenleving.	Monique Grooten (RVO), Jessica den Outer, Savriël Dillingh (Erasmus Universiteit), Remco Wagemakers (Oscar Circulair B.V.), Esther de Haan (Amsterdam Transition Institute)	
	2. Donderdag	14.45-16.15	**De Transformatieve Kracht van Gefermenteerde Bonenpasta (die veel meer dan een gefermenteerde bonenpasta is)**	Miso lijkt zo onschuldig. Wat kan een gefermenteerde bonenpasta nou veranderen aan de taaie uitdagingen van onze tijd? Dat is een goede vraag. Die vraag gaan we met zijn allen proberen te beantwoorden. Buro Miso organiseert workshops Miso maken. Tijdens deze workshops gaan we onder de bezielde leiding van misomaker en schimmelspecialist Marika Groen, filosoof en boerin Cor van der Weele (WUR) en kunstenaar Arne Hendriks leren hoe je zelf miso kunt maken en kunt toepassen in je eigen keuken en waarom dat een goed idee is. Vanuit deze in de materie genestelde handelingen en kennisoverdracht zoeken we samen naar een diepere betekenis, naar taal, naar metaforen en naar de spirituele en praktische begeleiding die bonen ons kunnen bieden. Allemaal ten dienste van ons verlangen naar een samenleving in balans. Je zult de taal van miso leren spreken. Daarbij kun je denken aan de samenwerking tussen verschilende soorten miso. Maar ook aan het koken met tijd, het belang en de transformatieve kracht van smaak, en de bereidheid om even te vergeten dat we hier slechts met een simpel boontje te maken hebben. We stellen ons creatieve vermogen in dienst van het collectief en oefenen een beetje met het onbekende.	Cor van der Weele (Wageningen University & Research), Marika Groen (Malica ferments)	
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Anders Denken: postgroei puzzelen aan het systeem**	Wat maakt het groeiverhaal zo sterk? En waar zitten de systeemfouten waardoor we anders moeten gaan denken? Is groei niet uiteindelijk een symptoom van een diepergeworteld systeemprobleem? Denken over postgroei, over een economie die niet meer verslaafd is aan groei. En hoe werkt dat dan, afkicken? En wat zijn de symptomen daarvan? In deze sessie gaan we met elkaar in gesprek daarover, bij de hand genomen door een aantal inleiders.	Hans Stegeman (Triodos), Linda Steg (Rijksuniversiteit Groningen), Marieke Spijkerboer (Min. I&W - ovb)	Ruben Maes (Bureau &MAES)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Financieren van circulariteit met fondsen?!**	Fondsen kunnen een belangrijke rol spelen bij het financieren van circulaire businessmodellen en circulaire ondernemers, zowel publiek als privaat. Maar waarom wordt bij financierbaarheid van duurzame transities en dan met name circulaire business modellen snel gekeken naar 'fondsen'. In deze sessie gaan we onderzoeken of fondsen, publiek als privaat, dé oplossing zijn voor alle financieringsbehoeften en welke combinaties met andere financieringsvormen mogelijk zijn. Voordelen van financiering met fondsen zijn naar verwachting o.a. bereidheid om risicokapitaal te verstrekken, kennis van circulaire economie en bijbehorende bedrijfsmodellen evenals een netwerk van experts en partners om circulaire ondernemers te ondersteunen. Naast fondsen kunnen circulaire ondernemers en circulaire ketenpartners ook gebruikmaken van andere financieringsmogelijkheden, zoals subsidies, overheidsprogramma's, crowdfunding, impactinvesteerders en leningen met specifieke duurzaamheidscriteria. Het combineren van verschillende financieringsbronnen en de rol van het denken in 'fondsen' zou naar verwachting de risico's spreiden en de financiële stabiliteit vergroten!?." Hierover gaan we in debat met 2 inzichten uit de publieke en private sector.	Jeroen Derkx (Invest NL), Willy Bulsink (Triodos)	Alain Cracau (Goodberries)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Fiscale prikkels in de transitie naar een circulaire economie**	Fiscale prikkels kunnen een effectief instrument zijn om de transitie naar een circulaire economie te bevorderen. Ze kunnen worden ingezet om circulaire ondernemers te ondersteunen maar ook om lineaire ondernemers te stimuleren om mee te gaan in de transitie. Wat is het effect van de huidige prikkels in de keten, aan de voor- en aan de achterkant? Welke aanvullende of vervangende prikkels zijn noodzakelijk om de circulaire economie van de grond te krijgen? Tijdens deze sessie gaan we dieper in op de casus kunststoffen: welk effect heeft het ontbreken van een heffing voor het niet-energetisch gebruik van aardolie voor de productie van kunststoffen op ondernemers in verschillende fases van de transitie?	Mark Overman (Min. I&W), Jan Gooijer (Vrije Universiteit), Monalisa Goswami (Avantium), Martijn Broekhof (VNCI)	Sybren Bosch (Copper8)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Generaties hand in hand**	Hoe realiseren wij een gewenste toekomst met zijn allen, generatie-overstijgend? Daar maken ook de onderwijs instellingen deel uit. In deze sessie richten wij ons op de intergenerationale kant van samen en reflecteren wij o.a. over het onderwijs dat nodig is voor de gewenste toekomst	Marcel Elsenaar (VERUS), Sjaak Heuvels (Turing Foundation), Sandra Pellegrom (Min. BuZa - ovb)	Froukje Jansen
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Uitvoeringskracht: van participatie naar samenspraak in de regio?**	Samen verder komen wordt steeds minder vanzelfsprekend. In veel situaties hebben mensen te maken met toenemende complexiteit en afnemende controle. In de klimaatopgaven met uiteenlopende belangen en diverse groepen werkt onze 'oude' manieren van macht, gezag en democratie niet meer goed. Als antwoord hierop zijn er steeds meer burgerinitiatieven ontstaan en worden andere vormen van participatie georganiseerd, zoals burgerberaden, inspraak en participatie in de wijk of regio. Inmiddels weten we ook dat (burger)participatie niet altijd leidt tot meer betrokkenheid, ander beleid of dat alle belangen goed vertegenwoordigd zijn. Hoe dit wel te organiseren? Aan de hand van een aantal eigenwijze succesvolle participatieprocessen en de ervaringen van de deelnemers gaan we inzichten ophalen die wél bijdragen aan meer burgerbetrokkenheid, ander beleid en dat alle belangen goed vertegenwoordigd worden. Zodat samen verder komen in toenemende complexiteit veel vanzelfsprekender wordt.	Arko van Brakel (Regiostedendriehoek), Kees Vendrik, Charlotte Wekker (Rijksuniversiteit Groningen), Jim Pedd (Min. EZK), Charlotte Koot (Min. EZK)	Jamie Tio (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Laatste IPCC rapport: Waar staan wij met het klimaat en hoe verder?**	Waar staan wij nu met de klimaatdoelen? Is er nog tijd om stappen te nemen en zo ja, hoe? Het laatste IPCC rapport verscheen dit jaar – en in presentatie zal Detlef van Vuuren – de belangrijkste bevindingen van het rapport delen. Op basis hiervan dringt zich vraag op: Hoe zorgen wij ervoor dat wij onszelf niet verliezen in wanhoop ten opzichte van alarmerende klimaatcrisis, maar ook niet doorschieten naar ontkenning of rooskleurige onrealistische toekomstbeelden? Hoe zetten wij klimaatkennis om in communicatie die leidt tot actie? Deze vragen staan centraal in het tweede deel van het interactieve college met Detlef van Vuuren en Linda Steg.	Detlef van Vuuren (Universiteit Utrecht, PBL), Linda Steg (Rijksuniversiteit Groningen)	Maike van Warmerdam (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**De Transformatieve Kracht van Gefermenteerde Bonenpasta (die veel meer dan een gefermenteerde bonenpasta is)**	Miso lijkt zo onschuldig. Wat kan een gefermenteerde bonenpasta nou veranderen aan de taaie uitdagingen van onze tijd? Dat is een goede vraag. Die vraag gaan we met zijn allen proberen te beantwoorden. Buro Miso organiseert workshops Miso maken. Tijdens deze workshops gaan we onder de bezielde leiding van misomaker en schimmelspecialist Marika Groen, filosoof en boerin Cor van der Weele (WUR) en kunstenaar Arne Hendriks leren hoe je zelf miso kunt maken en kunt toepassen in je eigen keuken en waarom dat een goed idee is. Vanuit deze in de materie genestelde handelingen en kennisoverdracht zoeken we samen naar een diepere betekenis, naar taal, naar metaforen en naar de spirituele en praktische begeleiding die bonen ons kunnen bieden. Allemaal ten dienste van ons verlangen naar een samenleving in balans. Je zult de taal van miso leren spreken. Daarbij kun je denken aan de samenwerking tussen verschilende soorten miso. Maar ook aan het koken met tijd, het belang en de transformatieve kracht van smaak, en de bereidheid om even te vergeten dat we hier slechts met een simpel boontje te maken hebben. We stellen ons creatieve vermogen in dienst van het collectief en oefenen een beetje met het onbekende.	Cor van der Weele (Wageningen University & Research), Marika Groen (Malica ferments)	
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Anders Denken: De choraografie van een postgroei bedrijf**	Velen zijn het erover eens dat 'business as usual' niet meer zo maar kan. Maar hoe werkt dat dan, ondernemen als 'business as unusual'? In deze sessie gaan we letterlijk en figuurlijk bouwen aan een 'post-groei bedrijf', een bedrijf dat produceert binnen de grenzen van de aarde en goed is voor mensen. Vertrekkend vanuit een paar voorbeelden worden de bouwstenen aan de groep aangereikt om de postgroeibedrijven te bouwen. Dat gaan we letterlijk vormgeven en beleven.	Arne Hendriks, Jonneke de Koning (Avans Hogeschool), Sandra Pellegrom (SDG's)	Ruben Maes (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**De zoektocht naar grondstoffen voor de energietransitie**	Er ontstaan steeds meer vragen over de beschikbaarheid van kritieke metalen voor de energietransitie. Mogelijke schaarste van deze grondstoffen is een groeiend risico. Als gevolg van de snelgroeiende vraag naar bijv. iridium, lithium en kobalt ontstaan er naar verwachting tekorten. Om in 2050 een netto klimaatneutraal energiesysteem te kunnen realiseren, zijn veel kritieke metalen nodig voor de productie van duurzame opwek-, transport- en opslagtechnologieën. Het belangrijk om in de energietransitie niet alleen te focussen op de ontwikkeling van duurzame technologieën, maar ook op verantwoorde grondstoffenwinning, recycling en circulaire benaderingen. In deze sessie gaan we in op de vraag hoe we de risico's als gevolg van materiaalschaarste voor de energietransitie kunnen beperken.	Koen Eising (Aliander), Maxine Tillij (Min. EZK), Lotte van Grol (Natuur & Milieu)	Sybren Bosch (Copper8)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Dutch politician: don't be a political animal; be a political plant!**	Professor Michael Marder shows us what plant politics is and how it can lead us away from oppositional behavior and bring us to a political system that is more stable and pliable, both cooperative and decentralized, attuned to the places where we live and to their co-inhabitants. Plant philosophy holds the promise of a new political movement which makes us more resilient and shows us a different way of organizing ourselves at all levels of coexistence. With the elections in November fast approaching, Michael can have influence in how we look at the frontrunners of the Dutch political parties.	Michael Marder (University Basque, Spain)	Harm Edens
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Onze verhalen: Bouwstenen voor de toekomst**	Vanuit welke verhalen en narratieven werken wij aan de gewenste toekomst? En hoe zorgen wij ervoor dat er meerdere verhalen kunnen bestaan zonder dat 1 narratief dominant wordt? Door middel van het schrijven en werken aan onze verhalen leggen wij in deze sessie de bouwstenen voor de gewenste toekomst. Met oog voor onze beschavingsidealen, ons verleden en heden en actiegerichte handelsperspectieven.	Laura de Vries (JongRES), Aniek Moonen (Jonge Klimaatbeweging), Elise van den Berg (Think Big Act Now), Mark Kauw (Think Big Act Now), Maarten van Aalst (KNMI), Arne Hendriks, Rudy van der Aar (Stichting NatuurWijs), Sara Aljic (Van Gogh Museum)	Bureau &MAES
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**De 'heartbeat' van de democratie**	Onze democratie is het kloppend hart van onze samenleving. Een plek voor afweging van waarden en belangen en van moedige besluiten, een plek voor richting, een plek waar we gehoord worden. In verhalen van hoop uit de praktijk maken we de balans op. Wat mag luider worden gehoord zodat we een sterke democratie houden? Wat is het nieuwe beschavingsideaal waar de democratie op vooruit kan. Door middel van spokenword en muziek maken we een nieuwe 'heartbeat' van de democratie.	Marjolein Moorman (gemeente Amsterdam - ovb), Arne Hendriks, Dion Huidekooper (Jonge Klimaatbeweging), Jessica den Outer (zelfstandige), Jori Wolf (Staatsbosbeheer), Annelies van der Goot (Staatsbosbeheer)	Merlijn Twaalfhoven
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**De Transformatieve Kracht van Gefermenteerde Bonenpasta (die veel meer dan een gefermenteerde bonenpasta is)**	Miso lijkt zo onschuldig. Wat kan een gefermenteerde bonenpasta nou veranderen aan de taaie uitdagingen van onze tijd? Dat is een goede vraag. Die vraag gaan we met zijn allen proberen te beantwoorden. Buro Miso organiseert workshops Miso maken. Tijdens deze workshops gaan we onder de bezielde leiding van misomaker en schimmelspecialist Marika Groen, filosoof en boerin Cor van der Weele (WUR) en kunstenaar Arne Hendriks leren hoe je zelf miso kunt maken en kunt toepassen in je eigen keuken en waarom dat een goed idee is. Vanuit deze in de materie genestelde handelingen en kennisoverdracht zoeken we samen naar een diepere betekenis, naar taal, naar metaforen en naar de spirituele en praktische begeleiding die bonen ons kunnen bieden. Allemaal ten dienste van ons verlangen naar een samenleving in balans. Je zult de taal van miso leren spreken. Daarbij kun je denken aan de samenwerking tussen verschilende soorten miso. Maar ook aan het koken met tijd, het belang en de transformatieve kracht van smaak, en de bereidheid om even te vergeten dat we hier slechts met een simpel boontje te maken hebben. We stellen ons creatieve vermogen in dienst van het collectief en oefenen een beetje met het onbekende.	Cor van der Weele (Wageningen University & Research), Marika Groen (Malica ferments)	
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Anders Denken: Persoonlijke moed om een postgroeiverhaal aan land te brengen**	Ook al weten we dat het 'oude' verhaal van altijd maar meer – overal, altijd – niet meer past, de vraag is dan nog niet beantwoord hoe een nieuw verhaal er uitziet. En, wellicht nog belangrijker, hoe we dat verhaal gaan vertellen. In deze sessie gaan we daarmee oefenen. Een nieuw verhaal, aan de hand van moedige voorbeelden. Om zo je eigen, nieuwe verhaal mee aan land te kunnen nemen. Over postgroei, over anders durven te denken en daar ook voor durven te blijven staan.	Hans Stegeman (Triodos), Jonneke de Koning (Avans Hogeschool) Annemieke Nijhof	Ruben Maes (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**De Vervreemding Voorbij**	Vervreemding verwijst naar een gevoel van afstand of onthechting dat iemand kan ervaren ten opzichte van zowel zichzelf als van anderen. Vervreemding heeft betrekking op zowel individuele processen als ook op sociale en relationele dynamieken. Vervreemding is op haar eigen manie een vorm van zelfbescherming. En hoe meer we ons als individu vervreemden, onszelf be- of afschermen, hoe minder we ons mens-zijn kunnen inzetten en in verbinding kunnen staan. Dit heeft effect op de duurzaamheidstransitie. In een vervreemde samenleving is een vereende inzet voor maatschappelijke uitdagingen schier onmogelijk. Tijdens de sessie zullen we door middel van een systemische oefening de verbinding met onszelf en met de ander schoorvoetend, kwetsbaar èn vastberaden weer opzoeken. Zodat de verbinding -weer- als basis gaat fungeren voor verduurzaming van ondernemingen en maatschappij.	Linda Steg (Universiteit Groningen)	Barbara Hoogenboom (BHI)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**De sociale transitie op circulair**	Er broeit iets.... Er is op de wereld geen gebrek aan slimme, hoogopgeleide mensen. We innoveren en onderzoeken er op los. Dat levert prachtige innovaties en waardevolle kennis en ideeën op. En toch.. De voortgang op de doelen die we onszelf jaren geleden al stelden ten aanzien van een duurzamere en rechtvaardigere maatschappij is tot dusver teleurstellend. Het lijkt zelfs wel of de grote maatschappelijke problemen verergeren. Niet alleen als het gaat om klimaat en natuur, maar ook sociaal. Kunnen we wel alleen blijven vertrouwen op verandering van externe oplossingen zoals technologische innovatie, wetenschappelijke kennis en beleidsmaatregelen? Of is er nog wat anders nodig? Zou het zo kunnen zijn dat de manier waarop we op dit moment proberen die grote problemen het probleem is? Of beter: incompleet? Deze werksessie gaat in op wat mensen samen anders kunnen doen, zodat de slimme inhoud anders landt.	Marc den Hartog (Renewi), Afke van Rijn (Min. I&W), Remco Wagemakers (Oscar Circulair B.V.), Esther de Haan (Amsterdam Transition Institute)	Esther de Haan (Amsterdam Transition Institute)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Dekoor workshop**	Dekoor zijn 30 jonge muzikanten, die een passie delen voor close harmony en onlangs twee wereldtitels hebben veroverd in Jazz en Gospel. Als geen ander weten zij mensen met muziek in het hart te raken en in beweging te laten komen. Dekoor nodigt je uit om mee te doen. Mee te luisteren, zingen en in je lijf te zijn. Jezelf waar te nemen in het geheel en ook solist te mogen zijn ingebed in de groep. Om zo goede balans met elkaar iets nieuws te creëren.	Dekoor olv Christopher Mac-Carty	
3. Grond van en voor ons (Track)	2. Donderdag	11.00-13.00	**To not get lost in the future. You must know your past, right?**	Waarom is het belangrijk om op een andere manier met onze grond om te gaan? Grond is belangrijk voor ons voedsel, wonen, energievoorziening, wateropslag en natuur. Wanneer we grond gebruiken om winst te maken dan geeft dat problemen, denk aan biodiversiteitsverlies, bodemuitputting en woningnood. In dit blok laten we ons inspireren hoe het anders kan.	Thijs Lijster (Rijksuniversiteit Groningen)	Froukje Jansen
	2. Donderdag	13.30-15.00	**Grond als meente**	Wat als grond weer van ons allemaal is? Hoe ga je er dan mee om? Welke ontwerpprincipes en basispatronen zijn belangrijk om met elkaar de grond goed te beheren? In deze sessie kijk je naar de principes en patronen en wat er gebeurt als je deze niet volgt. De plek geeft invulling aan de principes en patronen. Wist je dat Terschelling ook grond heeft die ook van de gemeenschap is? Vanmiddag laten ons op deze Plek inspireren.	Natasha Hulst (Voedselpark Amsterdam), Wouter van Zandbrink (Land van Ons)	Imke de Boer (Wageningen University & Research)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Hoe we de grond uit de markt halen en markt uit de grond**	Wie bezit en beheert de grond in Nederland: vroeger en nu? Een analyse uit het veld. Ook verkennen we de financiële en juridische consequenties van een gemeenschappelijk bezit en beheer van grond.	Cor Pierik (CBS)	Imke de Boer (Wageningen University & Research)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Van denken naar doen.**	We definiëren drie potentiële manieren om grond uit de markt te halen en terug te geven aan de gemeenschap. We overdenken in deze sessie hoe deze alternatieven eruit kunnen zien en verwerken deze in een manifest dat we publiceren na Springtij. Voer voor de politieke programma's.	Arjan Berkhuysen (Earthfulness)	Imke de Boer (Wageningen University & Research)
4. Duurzaam Bouwen (Track)	2. Donderdag	11.00-13.00	**Nadere kennismaking**	Nadere kennismaking'. In deze eerste sessie maken we op interactieve wijze nader kennis met elkaar en elkaars opgave. De verduurzaming van wijken (leefomgeving) gaat te langzaam. De komende twee dagen (4 sessies) gaan we aan de slag met het realiseren van woonwijken in balans met de natuur? Maar hoe zetten we deze in? Binnen de keten is onderlinge samenwerking een belangrijke basis voor dit succes.	Floris Alkemade (architect en stedenbouwkundig ontwerper), Jacqueline Cramer	
	2. Donderdag	14.45-16.15	**Reflecteren en blik verruimen**	Na inspirerende verhalen gaan we reflecteren op ons eigen positie, die van de ander en op onderlinge afhankelijkheden. Op zoek naar succesvolle en energieke samenwerkingen. De verduurzaming van wijken (leefomgeving) gaat te langzaam. De komende twee dagen (4 sessies) gaan we aan de slag met het realiseren van woonwijken in balans met de natuur? Maar hoe zetten we deze in? Binnen de keten is onderlinge samenwerking een belangrijke basis voor dit succes.		Pepijn Nicolas (youfacilitate)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Coalities**	"Coalities" Vandaag gaan we aan de slag in de keten en werken gezamenlijk aan de concrete verschillende opgaven in transitie naar duurzame wijken. Vanuit kleine coalities samenwerkenn in de keten met nieuwe inzichten en nieuwsgierigheid. De verduurzaming van wijken (leefomgeving) gaat te langzaam. De komende twee dagen (4 sessies) gaan we aan de slag met het realiseren van woonwijken in balans met de natuur? Maar hoe zetten we deze in? Binnen de keten is onderlinge samenwerking een belangrijke basis voor dit succes.		Pepijn Nicolas (youfacilitate)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Concretiseren en externaliseren**	"Concretiseren en externaliseren" De resultaten maken we concreet en leggen deze vast. Brengen deze alvast naar het vaste land. Zodat we de geleerde lessen en concrete afspraken borgen voor vervolg na Springtij. De verduurzaming van wijken (leefomgeving) gaat te langzaam. De komende twee dagen (4 sessies) gaan we aan de slag met het realiseren van woonwijken in balans met de natuur? Maar hoe zetten we deze in? Binnen de keten is onderlinge samenwerking een belangrijke basis voor dit succes.		Pepijn Nicolas (youfacilitate)
5. Anders Sturen (Track)	2. Donderdag	11.00-13.00	**Onderweg naar een ander waterwerk van ons geld**	Ruim een jaar zijn Carlijn Kingma en haar kornuiten Thomas Bollen en Martijn Jeroen van der Linden op pad met 'De Ontrafeling van ons Geldstelsel'. Wat hebben ze zelf geleerd en wat hebben ze teruggekregen uit de gesprekken met de financieel sector? En hoe relateert dit aan ongelijkheid in onze economie en samenleving? Carlijn Kingma deelt met ons haar reflectie op het afgelopen jaar. Vervolgens gaan we aan de hand van diverse stellingen debatteren over de problematiek in ons geldstelsel.	Carlijn Kingma, Thomas Bollen	
	2. Donderdag	14.45-16.15	**De vlag hijsen voor een nieuw financieel systeem**	Hoe ziet een financieel systeem eruit dat wél gelijkheid bevordert? Welke waarden, instituten en aanpakken horen hier bij? Wie willen we zijn als financiële sector? We inspireren elkaar en vergroten ons inbeeldingsvermogen om het waterwerk van ons geld opnieuw in te richten. Onder leiding van Carlijn Kingma bouwen we samen aan een toekomstig financieel systeem en ontwerpen we vlaggen die staan voor deze nieuwe waterwerken.	Carlijn Kingma, Thomas Bollen	
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**De storm doorstaan: van drempel naar doorbraak**	In de voorgaande sessie hebben we prachtige financiële systemen gebouwd. Vandaag storten we ons op de route daar naartoe. Hoe gaan we bij onze nieuwe waterwerken komen? Wat komen we onderweg tegen? Welke obstakels moeten we overbruggen? Om de obstakels goed te doorleven, gaan we ze eerst zelf maken. Vervolgens ondervinden we gezamenlijk deze obstakels. Welke inzichten doen we op uit deze obstacle run? Welke mogelijkheden zien we om de obstakels te overkomen?	Carlijn Kingma, Thomas Bollen	
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**De koerswissel: ankerpunten voor een Bretton Wads Systeem**	Al anderhalve dag werken we aan een ander waterwerk van ons geld. Wat kunnen we concluderen uit de probleemanalyse, de nieuwe waterwerken en de obstakels? Welke koerswissels zijn nodig om het financieel systeem tot de grote gelijkmaker te maken? We vatten de sessies van afgelopen dagen samen, komen tot ankerpunten voor verandering en reflecteren op onze eigen plek en invloed.	Carlijn Kingma, Thomas Bollen	
6. Anders Tellen (Track)	2. Donderdag	11.00-13.00	**Uit de gevangenis?**	Met de manier waarop we nu waarde tellen en daarop sturen in onze bestuurskamers, is géén duurzame economie mogelijk. Al decennia werken we aan manieren om anders te tellen, vooralsnog met weinig resultaat. In deze sessie onderzoeken we wat ons gevangen houdt in de Monopoly-gevangenis. Samen bouwen we de gevangenismuren op.	Annius Hoornstra (the Positive Lab), Hesse McKechnie (Deloitte)	Jody van Diemen (Bureau &MAES)
	2. Donderdag	14.45-16.15	**De nieuwe winkelstraat**	Wanneer we anders gaan tellen, zijn radicaal andere toekomsten mogelijk. Toekomsten waarin maatschappelijk rendement centraal staat. Samenwerking belangrijker is dan competitie. En innovatie bijdraagt aan ons welzijn. Vergeet Neude, de Kalverstraat of de Coolsingel. In deze sessie bouwen we de winkelstraat voor de commons.	Michel Scholte (Impact Institute), Shinta Oosterwaal	Jody van Diemen (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	11.00-12.30	**Vrij parkeren: nieuwe spelregels**	Vrij Parkeren' is een vak op het spelbord waarop eigenlijk niks bijzonders gebeurt. Je blijft gewoon staan, zonder straf. Ondertussen kun je gewoon huur innen, hotels en huizen bouwen etc. Het is ook een vak waarop jij stilstaat terwijl de andere spelers normaal gesproken door spelen. Tijdens deze sessie staan we stil bij de spelregels die we moeten veranderen, terwijl de huidige wereld gewoon doordraait. Want andere waarden doorvoelen en centraal stellen is één, maar hoe maken we dit gemeengoed? Welke spelregels moeten worden veranderd? Welke prikkels zijn er nodig? En welke instrumenten hebben we voor handen?	Arjan Udding (Impact Institute), Jeroen Pels (Triodos) Eric Mink (Min. I&W)	Jody van Diemen (Bureau &MAES)
	3. Vrijdag	14.15-15.30	**Terug naar start: Commonopoly**	We kunnen niet in ons eentje ontsnappen aan de huidige waardentaal. Waardentaal is een sociaal contract dat we samen in stand houden. We gaan terug naar de start en we beginnen opnieuw, maar dan aan Commonopoly. We beginnen bij Dorpsstraat en de Brink van 'ons dorp'. Wat gaan we anders doen als gemeenschap? Want gelijk het systeem in je eentje omgooien is lastig, maar je kunt wel klein beginnen. We gaan terug naar de startplaats en starten bij de Brink (= tweede straat op het Monopolybord). Op deze open ruimte in de gemeenschap beginnen we met de commonopoly. Wat ga jij daar doen?	Peter Blokland (Groene Vloot)	Jody van Diemen (Bureau &MAES)